

Greining – burturvísing av grindalógini frá rættarskipanini setir fólkaræðið og rættartrygdina í Føroyum í vanda

Henrik Weihe Joensen
ráðgevi í trygdar-, verju- og tilbúgvingarmálum

1. Baksýni – málið burturvíst, tí rættarligur áhugið manglar

Undirritaði stevndi Fiskimálaráðnum í august mánaða í fjør at við-urkenna, at grindalógin er ógildug, tí Fiskimálaráðið í samráð við Fútaembætið hevði lagt uppskot fyri Løgtingið, at seta nýggjar reglur í gildi í føroysku grindalógina um virksemi hjá politinum, sum eftir røttum hevur Fólkingið sum löggávumyndugleika. Hetta tí, at politiið framvegis er danskt málsøki.

Nýggju reglurnar snúgva seg um víðfevnd inntriv mótvegis persónum og lutum eitt nú móguleikan hjá politinum, at halda aftur persónar fyrisitingarliga – uttan skuldseting og illgruna-grundarlag - í 12 tímar áðrenn afturhildni persónurin hevur móguleikan at royna fyrisitingarliga afturhaldni í rættinum. Talan er um herdar reglur úr politilógini og sokallaða "lømmelpakken" í Danmark, sum ikki eru settar í gildi í Føroyum.

Mánadagin 2. mai gjørdi Føroya Rættur úrskurð í málinum, at málið skuldi vísast burtur og ikki viðgerast í rættarskipanini. Dómarin tók bara støðu til "formalitetin" í málinum, um undirritaði hevði rættarligan áhuga í at føra málið. Dómarin tók ikki støðu til "materiuna" (innihaldið) í málinum – tað vil siga mitt uppáhald um, at grindalógin er ógildug, tí Løgtingið

sambært heimastýrslógini, yvirtøkulógini og stýrisskipanarlógini bert hevur löggávu-myndugleika í yvirtiknum málum. Politiið er felagsmál og tí er tað Fólkingið, sum hevur löggávumyndugleika viðvíkjandi politinum.

Føroya Rættur grundgav burturvísingina av málinum við í fyrsta lagi, at ein serlig nevnd við umboðum fyri føroyskar og danskar myndugleikar umframt trimum hægstarættardómarum, skipað sambært heimastýrslógini § 6, stk. 2, skal taka støðu til ivamál viðvíkjandi hvør í hevur löggávumheimildina ávíkavist føroyskir ella danskir myndugleikar. Henda nevnd er ongantið brúkt. Í øðrum lagi grundgav rætturin burturvísingina við, at undirritaði ikki hevði rættarligan áhuga í málinum – hvørki á einum ítøkiligum- ella á einum almennum grundarlagi.

2. Fólkaræðið og rættartryggin í Føroyum í vanda

Dómurin um burturvísing máar støði undan fólkaræðinum í Føroyum. Hetta tí at tað nú er ógreitt, hvør er rætti löggávumyndugleiki í ávíkavist yvirtiknum málum og felagsmálum. Sambært Føroya Rætti, so kunnu danskir- og føroyskir myndugleikar nú avtala seg fram til löggávumyndugleikan – antin Fólkingið ella Løgtingið – alt eftir fatanini hjá útinnaði valdinum og uttan at borgarin kann gera nakað við tað.

Burturvísingin og grundgevingarnar hjá Føroya Rætti í hesum málið hava við sær, at rættartryggin hjá borgarum í Føroyum og teimum útlendingum, sum vitja Føroyar, er ikki serliga góð. Hetta tí, at myndugleikar hjá donsku

stjórnini – Fútaembætið – og myndugleikar hjá landsstýrinum – Fiskimálaráðið – kunnu avtala sínámillum, at gera herdar reglur í føroyskari löggávu um viðurskifti hjá politinum, har Fólkingið er rættur löggávumyndugleiki, og tá talan er um reglur, sum eru á markinum til grundlógartryggjaðu frælsis- og mannaættindini.

Verður hetta rættarstøðan í Føroyum, sum Føroya Rættur staðfesti í dóminum 2. mai, so vil eg meta, at rættartryggin hjá borgarum og fólkaræðið í Føroyum er álvarsliga í vanda. Hetta tí, at so kann útinnaði valdið í Danmark og í Føroyum – undir veingjabreiði heimastýrslógarinnar – avtala hvat sum helst viðvíkjandi herdari löggávu mótvegis borgarum í Føroyum, sum sami borgari er avskorin frá at royna í rættinum, hóast §§ 3 og 63 í grundlógini tryggja øllum borgarum – eisini føroyingum - móguleikan, at royna mál av prinsipiellum- og serligum slag í rættinum mótvegis lóggevandi- og útinnaði valdinum.

Ein tilíki rættarstøða, sum Føroya Rættur leggur fyri dagin í sambandi við burturvísing av grindalógini, har borgarin í Føroyum ikki kann royna prinsipiell og herd viðurskifti í einari lóg, sum er avtala millum danskar og føroyskar myndugleikar, kann gerast dómsfordømi innan onnur málsøki eitt nú heilsu-, sosial- og almannamál, sum eru stór málsøkir við nógvum rættartrygdarligum atlitum mótvegis borgarum.

3. Grindalógin er eitt trygdarpolitiskt mál, men verður ikki viðgjørt sum eitt tilíkt mál

Grindalógin er samtíðis eitt trygd-

ar- verjupolitiskt mál, tí lógin er gjørd við tí endamáli, at fyrirbyrgja, at útlendskur djóravernd-arfelagsskapur hevur móguleika til, at skapa ótrygguleika og hótta samleika og mentan í Føroyum við at mótmæla grindaveiðu. Myndugleikarnir hava tí handfarið málið í totalverjuhøpi, sum er samstarvi millum hernaðarvaldið, sivilar landsmyndugleikar og politiið.

Á löggávuøkinum hava myndugleikarnir latið gjørt grindalógina og nú eisini eina herda kunngerð sambært lóg um trygd á sjónum. Hetta eru alt tiltøk, sum hoyra til ein nútímans trygdarpolitikk. Avbjóðingin – ella kanska trupulleikin - er bara tann, at útinnaði av trygdarpolitikkinum er danskt málsøki, atknýtt beinleiðis til yvirvaldi hjá statinum Danmark mótvegis fólkasamfelagnum Føroyar.

Verjan av sínum yvirvaldi og rættinum til trygdarpolitikkinn forðar fyri, at danski staturin setir í talu, at føroysk samfelagsvirðir, mentan og umdømi eru hótt, tí tað vil viðføra, at Føroyar sum land má hava ein meira virknan og sjálvstøðugan trygdarpolitikk. Líkasum ein statur hevur fokus á at verja sitt yvirvald (suverenitet), so hevur eitt fólkasamfelag fokus á at verja sín samleika og sína mentan.

Í sambandi við ger av grindalógini merkir tað, at ístaðin fyri at Fólkingið gjørdi broytingar um herdar inntrivsheimildir hjá politinum í donsku rættargangslógini, sum skipar viðurskiftini hjá politinum, so velur Fútaembætið í samstarvi við Fiskimálaráðið, at seta herdu inntrivsheimildarnar beinleiðis í grindalógina. Á henda hátt verða ásetingar úr danskari löggávu, sum hoyra til ein nútímans trygdarpolitikk, og sum eru á

markinum til grundlógartryggjaða persónliga frælsi, sett inn í føroyska löggávu ígjøgnum bakdyrnar, og uttan at grindalógin verður viðgjørd í einum trygdarpolitiskum samanhangi og av røttum löggávumyndugleika.

4. Umboð fyri völdini standa saman um at burturvísa málið

Víðfevndu inntrivsheimildirnar hjá politinum í grindalógini verða í hoyringssvarið til Fiskimálaráðið góðkendar og blástemplaðar av advokati, sum av Føroya Rætti er settur til at verja nøkur av útlendsku djóraverndarfólkunum, sum eru skuldsett og dømd sambært somu inntrivsheimildum í grindalógini. Hetta er at blanda saman viðurskiftini hjá útinnaði og dømandi valdinum til bága fyri rættartrygdina hjá borgarum, tí greiður skilnaður millum tey trý völdini – löggávu-, útinnaði- og dømandi valdið – er ein grundleggjandi fortreyt í einum samfelag – eisini tí føroyska - sum byggir á fólkaræði og rættartrygd.

Dómurin tann 2. mai um burturvísing av málinum við uppáhaldinum um, at grindalógin er ógildug, skal tí eftir mínum tykki síggjast í ljósinum av einum trygdar- og valdspolitiskum samanhangi í viðurskiftinum millum Danmark og Føroyar, sum grindalógin er blivin ein partur av og har útinnaði- og dømandi valdið – við löggávumvaldinum sum áskoðara - standa saman um ikki at viðgera innihaldið í málinum.

EFTA er ein deyð sild

Bárður S. Nielsen
formaður í Sambandsflokkinum

Samgongan lumpar føroyingar: Føroyar fáa einki burtur úr EFTA-limaskapi, tí EFTA-samstarvið fevnir als ikki um fisk, ið framvegis er mest týðandi útflutningur Føroya

Fullveldispolitikarar pikka aftur á dyrnar hjá EFTA, men longu frammanundan er greitt, at hetta

fer ikki at gera Føroyar ríkari. EFTA er nevniliga ein deyð sild. Samstarvið í felagsskapinum fevnir als ikki um fisk, ið framvegis er Føroya mest týðandi útflutningur. Har er einki at fara eftir. Upp í saman trútta fjølmiðlar, at EFTA-limaskapur gevur somu atgongd til innara marknaðin í ES, sum ES-limalond hava. Hetta er skeivt. EFTA-limaskapur byggir á so-nevndu EBS-avtaluna, og hon gevur IKKI frían handil við ES. Um Føroyar vóru EFTA-limur,

so hevði einki verið broytt, og føroyskar fyrirkurur skuldu – akkurát sum nú – goldið toll fyri at útflyta fiskavørur á ES-marknaðin. Júst tað sama er galdandi fyri EFTA-londini Ísland og Noreg. Sostatt er EFTA-manøvran hjá samgonguni signalpolitikkur og í besta føri heit luft. Hvat vil Sambandsflokkurin? Vit vilja gera Føroyar ríkari við at útvega føroyskum fyrirkurum frihandil við ES. Tá fara Føroyar at útflyta matvørur heldur enn rávøru, og tá kann útflutn-

ingsvirðið, sum í dag er uml. 6 milliardir krónur, í øllum førum tví-faldast. Løgtingið hevur longu – einmælt – samtykt uppskotið hjá Sambandsflokkinum um, at landsstýrið skal fara í samráðingar við ES um fría atgongd til ES-marknaðin. Tá kann inntjeningin til Føroya økjast, nýggj arbeidsplass skapast og vælferðin tryggjast. Landsstýrið eigur at halda seg til tað, sum Løgtingið hevur avgjørt. Føroyar skulu ikki bindast upp í ein felagsskap, sum einki gevur.

Tað hevði klætt 14. september-samgonguni at sagt satt og fylgt Løgtingsins vilja, og tað hevði sømt seg fyri fjølmiðlar at borið føroyingum røtt tíðindi.